
*Acta des particulieren Zuydthollandtsche synodi
gehouden binnen der stadt Schoonhowen den 14^{en}
Septembris 1579, wutgeschreven van de kercke ende ¹⁾
classe van Dordrecht ²⁾.*

In den eersten is het gebet gedaen. Daernae hebben de broeders ver-

¹⁾ »kercke ende» ontbr. in M en N. ²⁾ »wutgeschreven — Dordrecht» ontbr. in L.

coren per suffragia praesidem HENRICUM CORPUTIUM, assessorem VALERIUM TOPHUSANUM, scribam HENRICUM CAESARIUM.

Generalia ¹⁾.

1. Also in den synodalibus in den eersten capittel onder den sesten artickel besloten ys, dat geen dienaer sonder consent synes kerckenraedts ende classis sal mogen een ander beroepinghe annemen, so ys een vrage voorgesteld, ho men met eenen dienaer handelen sal, die sonder adwijs sijnder classe ende sonder behoorlick verloff synder kercken in een ander kercke ende classe hem begeben [heeft] ²⁾. Hebben die broederen geadviseert ende besloten, dat die classe ende kercke, daer sulck een dienaer [uijt]gescheyden is, macht sullen hebben na cognitien der saecken denselven te suspendeeren van synen dienst ende behoorlicke middelen te gebruycken, dat die suspensi in effect gebracht werde. Ende op die vrage, ho men metter kercke ende classe handelen sal, die sulcken ³⁾ ontfanckt, is besloten, dat die kercke ende classe christelick vermaent sullen worden, soverre als men can. Maer indien gene beteringe en volcht, so sal die saecke gediffereert worden tot den naesten particulieren synodum om alsdan na den eyssche ofte gelegenheyt der saecken te handelen.

2. Op die vrage, ho men handelen sal, wanneer een classis om gewichtige redenen eenen dienaer begeert te transferieren, midts eenen anderen bequamen in syn plaetse stellende, ende die kercke daerin nyet wil consentiren, daerop en weten die broeders anders nyet te advisieren als alleen, dat die classe met alle behoorlicke ma[nieren] van persuasien, hetsy door haerselven ofte door anderen, die autoriteyt aen die kercke hebben, handelen [sal]. Maer so op sulcke maniere nyet wtgericht en worde ende nochtans merckelicke oorsaecken syn, sullen dieselven [synodo] particulari voorgesteld worden om te bedencken, oft daerin eenichsins mach remedijert werden.

3. Op die vrage van den ⁴⁾ middel te vynden van die betalinge der dienaren is besloten ende raetsaem befonden, [dat] die classes aen den magistraten van hare steden neerstelick aenhouden sullen met een requeste, dat haere [E. E.] believe die saecke also onder ⁵⁾ die Staten te beforderen, dat eenmael eenen seeckeren voet op die betalinge der dienaren soude mogen genomen ⁶⁾ worden om te verhoeden die inconvenienten, die door quade betalinge rysen.

¹⁾ »Generalia» ontbr. in M. ²⁾ Het tusschen [] geplaatste in deze acta ontbreekt door slijting van den rand en is aangevuld uit de andere codd. ³⁾ »sulcken» M heeft »sulcke dienaren», I. »sulc een». ⁴⁾ »van den» L heeft »hoe men handelen sal om». ⁵⁾ »onder» M heeft »in». ⁶⁾ »genomen» M heeft »gevonden».

4. Aengaende het onderhoudt der weduwen ende weesen der praedican-
canten, houden die broeders gans billick, [dat] elcke classis voor syne
weduwen ende weesen sorge dragen sal, namelick behalven tgene dat men
tot onde[rhou]dinge derselve van den heeren Staten sal connen impetrieren,
desgelycken oock van den steden ende dorpen, daer [sy ge]dient hebben,
dat daerenboven elck dienaer nae gelegenhey (so dat in elcke classis sal
mogen geordo[nneert] ¹⁾ worden) jaerlicx een seekeren penninck contri-
bueeren tot onderhoudt van elcke weduwe in syn classe. Ende so wie
dan aff compt te sterven van den dienaren, die sal voor syn weduwe
ende wesen gelyck onderhoudt ontfangen.

Dunct den broederen oock raetsam, so in eenigen classe geen we-
duwen ofte wesen en syn, dat elck dienaer op voorraet jaarlicx wat
bylegge, hetwelcke in den tyt des noets te passe comen sal. So mogen
dan alle classes dit oft een beter middel volgen tot onderhoudt der we-
duwen ende wesen. Ende opdat die weduwen ende wesen der predican-
ten christelicker ende beter beweecht ²⁾ mochten werden, so soude goet
syn denselven eenige opsienders te stellen, die altyt in den classen daer-
van goede bericht sullen weeten te doen.

5. Aengaende die supplicatie, den heeren Staten ende oock den Rade
van Hollandt over te geven, ten eynde by haere [E.E.] ordinge gemaect
werde tegen die overtredinge der h. tyen geboden Gods, is geadviseert,
also men verstaet, [dat] die heeren Staten ower een ordonantie doende
syn ende men hoopt, dat dieselve int werck gebracht sal worden, dat
ment daeromme noch ter tijt sal laeten aenstaen. Maer so dieselve or-
dinantie lange ³⁾ wtbleve, so sal die classis, dewelcke opgelecht sal
worden den naesten particularem synodum te verschryven, macht hebben
van [deses] synodi wegen die alnu voorgelesene supplicatie ofte dierge-
lycke, naer gelegenhey der tyt gestelt ofte [vercortet] ower te geven.
Ende indien sulcke classis advys daertoe begeert van anderen classes oft
eenigen personen [wt] denselven classis, sal sy dieselve tot haer behulpe
mogen roepen

[6.] Aengaende die vrage, ho men die scholen soude mogen oprich-
ten, en weten de broeders nyet te advisieren, dan alleen dat een ygelyck
classis ende die dienaren derselven een ygelyck int sijn haer ⁴⁾ mogelyck
vlyt anwenden, ende voornamelyck dat een ygelick toesie, dat die leere
des Catechismi na den middach ⁵⁾ nyet nagelaten worde.

¹⁾ »geordonneert» M heeft »gevordert». ²⁾ »beweecht» L heeft »onderhouden»,
M heeft hierbij in margine: »schijnt te moeten zijn besorcht». In N ontbr. het en
is daarvoor eene opene ruimte gelaten. I heeft »beweegt» en daarboven »[besorgt]».
³⁾ »lange» L en N hebben »langer». ⁴⁾ »haer» L heeft »alle». ⁵⁾ »na den
middach» ontbr. in L.

[7.] Aengaende de repartitien van de plaetsen, die bequameleyck met predicanten souden mogen bedient worden, sijn in de vergaderinge eenige inconvenienten, die daerwt souden mogen rysen, voorgesteld als name-lick: 1. dat het te besorgen is, twist sal rysen tusschen die dorpen, die tot den predicant praefereentie sullen willen hebben om by hen metter woon te hebben ¹⁾. 2. Dat vele plaetsen van wegen der ongelegenheyt ofte groote ²⁾ nyet combiniert en connen werden. 3. Dat eenige predi-canten mits ouderdom nyet meer dan een dorp connen bedienen. 4. Dat ock, so een predicant oft meer in een classe sieck worde ofte nootwen-dich heeft te reysen, dat haer dorpen dan gants ledig moeten staen ende malcanderen nyet sullen connen helpen. 5. Dat ock die luiden, op welker dorpe smorgens geen predicatie en geschiet (gelyck nyet geschien can, als dorpen gecombiniert worden) des te versumelicker sul-len worden in het gehoor des goddelicken woorts ende het soecken haer-der salicheijt. 6. Die onbequaemheyt des weders ende des quaden weegs staet ock wel aen te mercken. Op dese swaricheden sullen de broeders elck in synen classe hun bedencken ende dese saecken met goede mid-delen den heeren Staten remonstrieren ende te kennen geven.

8. Aengaende hetgene, dat particularen personen is ³⁾ opgeleyt, als die oversettinge van de Harmonie etc., advisieren de broeders, dat die classis, die het synodum verschrijven sal, hertelick vermanen sal die personen, diet opgeleit is, ende tot behulp eenige mogen nemen wt ⁴⁾ de classis, daer sy onder wonen.

9. Sijn gelesen die brieven an JOANNEM BEATUM, wt den classe van der Gowde geschreeven ende van den magistraet van Woorden ende JOANNE BEATO schriftelick beantwort. Is geadviseerd, dat het classis van der Gowde daerop eene christelicke corte antwoord schryven sal, tot vrede ende nyet tot twist dienende. Ende sal het classis tot haren behulp mo-gen nemen HENRICUM CORPUTIUM ofte een ander, so sy dat begeert ende sal JOANNI BEATO ock toegeschickt worden Epistola ad authores libri Ber-gensis, qui etiam Concordia dicitur.

[10.] Op die vrage oft een dienaer, als hem syne conditien, daerop hy angenomen ys, nyet gehouden worde, van syne kereke mach schey-den, is by den broederen geantwort, nadien die saecke na gelegenheyt eenes ygelicken dienaers onderscheyden ende particulier ys, datselfste

¹⁾ »om by — hebben» ontbr. in M. ²⁾ »ofte groote» ontbr. in M. ³⁾ »is» L, M en N hebben »in den synodo generali is». ⁴⁾ »eenige mogen nemen wt» ontbr. in M.

eerst in classe behoort affgehandelt te worden, ende also dat nyet can geschieden, alsdan ad synodum particularem sal gerefereert werden.

[11.] Aengaende die saecke van Leyden is den broederen voorgelesen een advertissement ende ootmodelick supplicatie, gestelt ower die Justificatie van die magistraet van Leyden. Ende om den vrede te Leyden te beforderen (soveel als dese synodus daerin vermach) is besloten, dat het voorsz. advertissement in allen classen deses synodi gepresenteert sal worden an alle magistraten in den steeden ende hen E.E. die saecke mondelick gerecommendeert te worden. Is ock voorder besloten, nadien den bryeff des particulieren synodi van Middel-Hollandt ¹⁾, door JOANNEM DAMIUM ²⁾ geschreven ³⁾, doorlesen is geworden, dat men den voorsz. DAMIUM advertieren sal, wat dese synodus besloten heeft in deser saecke te doen als boven etc. ende mede een copie van de voorsz. advertissement te oversenden met vorder vermaninge, dat sy (overmits die saecke harer synodo eygentlick angaet) by mynen heren den Staten ende andersins ten besten ende op het aldercortste willen bevorderen op sulcke maniere, alst hen best dunckt, met noch vermaninge dat sy willen arbeyden, dat noch der tyt geen antwoord op die Justificatie gedruckt en worde om dit middel (dweck dese synodo dunckt tot vrede ende eenicheyt te dienen) nyet te verhinderen.

[12.] Is besloten by den broederen, dat die classis, derwelcke opgeleydt wort synodum particularem te beropen, macht sal hebben, so eenige swaricheyt ofte oneenicheyt voorfiel [in den classen] ⁴⁾, hyeronder gehorende, dieselvige by haerselven ofte haere gedeputeerden te eyndigen, ist mogelijk. Ende so nyet, dattet ⁵⁾ een saecke van consequentie is des te eer synodum te beroepen. Sal ock dieselve classis macht hebben andere classes, daer an particuliere personen wat onbreckt, te vermanen.

[13.] Sal ock die kercke ende classim, die het synodum beschryven sal, den kerckenraet, daer het synodus gehouden sal worden, te voren adverteren, opdat sy ende door haer die magistraet der plaetse van die toecomstige vergaderinge wetenschap hebben.

14. Om te verhoeden het onnodich reysgelt voor den armen sal

¹⁾ Van deze synode was tot dusver, naar wij meenen, niets bekend. ²⁾ »Damium» L, M en N hebben »Damium, dienaer tot Haerlem». ³⁾ »geschreven» ontbr. in M. ⁴⁾ »in den classen» ontbr. in dit h.s., maar is aangevuld uit de andere codd. Ook ontbreken deze woorden in I. ⁵⁾ »dattet» L, M en N hebben »ende dattet».

neerstich bedocht worden, hetgene dat in den Emdenschen synodo besloten is in den 45 ende 46 artickel. Ende sal men gheen attestatij geven anders dan die litmaten syn; die anderen sal men wysen aen de magistraten.

Particularia.

1 ¹⁾. Op die vrage der broederen van Gorcum, oft een kerkendienaer, opentlick beschuldicht synde voor eenen falschen leraer, sal mogen tot den avontmael des Heeren toegelaten worden, eerdathy datselve sal hebben verantwoord, de broeders befynden die vrage te seer generael sonder eenige distinctie ofte circumstantien van den personen, die gescholden hebben, noch oock wat in deser saecken gedaen is. Is daerom het advijs, dat die kerckenraet ende het classis sulcken kerkendienaer vermanen ende houden sullen tot sodanige purge, als sy na exigentie der omstanden nodich zullen vijnden. Ende vermaent het synodus, dat dese saecke op het aldereerste werde nedergelecht. Ende in gefal van grooter swaricheyt, dat tot nederlegginge des twists die personen daertoe sullen geadhibeert werden, die alhyr by den synodum genomineert syn, namelick CORPUTIUS ende LEVINUS, dienaer van Geertrudenberch.

2. Op die ander vrage, oft een litmaet der gemeinten, opentlick beschuldicht sijnde voor een dieff, schellem oft meinedigen, sal mogen toegelaten werden tot den avontmael, eer hy hetselve heeft verantwoord, antwoorden die broeders, dat die vrage oock generael is, maer adviseeren, dat die kercke oft het classis, daer hetselve voorfalt, sulcken vermanen sullen, dat hy hem verantwoord, ende pendente lite sal na discretie van den avontmael een tytlanck opgehouden worden. Maer so sy hem nyet en wil verantwoord, sal hy gants ²⁾ affgehouden worden.

3. Op die vrage van Gorcum ³⁾, oft men dengenen, die hemselfen door falsche leer heeft affgescheiden van der kercken Jesu Christi ende noch daerby seidt, als hy vermaent wort: Ick begeer met uluijden nyet meer te doen te hebben, opentlick sal moeten ⁴⁾ affsnyden, ende oft nyet genoech ys, dat men sulcks die kercke oft gemeente ⁵⁾ te kennen geeft met verclaringe syns naems ende syns eygens affscheidens, die broeders verclaren ende advisereren, dat nyet genoech te wesen, maer dat tselve wtgericht moet werden met [opent]licke excommunicatie.

¹⁾ In M loopt de articuleering door, zoodat wat hier 1 is, daar 15 is enz. ²⁾ »gants» ontbr. in M. ³⁾ »van Gorcum» ontbr. in L, M en N. ⁴⁾ »moeten» M heeft »mogen». ⁵⁾ »oft gemeente» ontbr. in L en N.

4. Op die vrage, oft het nyet genoeg is, so yemandt sich ver-grepen heeft in opentlicken sonden [ende] compt voor den kerckenraedt ende bekendt syn sonden, begerende dat men den Heere voor hem wilde bidden, dat men sulcks die gemeente aenseidt met verhalinge syns naems ende daets ende dat hy de gemeente laet bidden, dat sulcks hem verge-ven, die door hem verergert syn geweest, antwoordt het synodus, dat die schultbekenninge voor den kerckenraedt genoeg is met verhalinge voor der kercken als boven.

5. HELMICHUS, dienaer tot Vutrecht, ende JOANNES LAMBERTI, ouder-ling, hebben van wegen der ker[cke] van Wtrecht aengegeven, dat het synodus JOANNEM LEONEM (die sy seggen haer kercke verbon[den] te syn) hem willen toefoegen, ende syn tot dien eynde gelesen die brieven JOANNIS TAFFINI. Is geantworf, dat die kercke van Wtrecht doer haer ende haren magistraet hyerin arbeiden sal, [so] verre als sy can. Doch tot der kercke van Wtrecht vorderinge syn geordineert PETRUS [JOAN-NIS] ende VALERIUS TOPHUSANUS om hijraff met die kercke ende magistraet van Bommel te han[delen].

6. Gehoort dat de predicant tot Benschopt onordentlick in syn kerke gecomen ys, so ys die [clas]si van Gorcum, daerwt die schade schynt gecomen te syn, ende classi van der Goude tsam[ent]lick opgeleydt, dat sy den onraet ende schade remedieeren sullen.

7. Vorder aengaende den ¹⁾ dienaer van Merkerck, van dewelcke een onordinge ingebracht is, [is] de classi van Gorcum opgeleidt neer-stich opsicht op hem te nemen.

8. Aengaende die vrage van Dordrecht ²⁾ van een dienaer, die ino-bedient is in classe Dordracena ende hem onordentlick draecht, also dat hy soude moeten geexcommunicert worden, waer die excommunicatie ge-schicktelickst soude mogen geschieden, is by den broederen geadviseert, dat nae behoerlicke voorgaende vermaninge (so die excommunicatie nyet en can geschieden in der kercken, daer die dienaer staet), so sal se ge-schieden in die naeste kercke ende doch in een ofte twee anderen ver-condicht worden.

9. Is de classe van Gorcum opgeleydt, dat se sorge dragen sal om die magistraet van Gorcum te vermanen, dat se willen door hare gede-puteerde den heeren Staten bidden, dat tot Nordeloos een stipendium

¹⁾ »den" M heeft »Jacobum Bloenstein". ²⁾ »van Dordrecht" ontbr. in M.

verordineert worde om by den classe van Gorcum eenen dienaer te mogen stellen, opdat men door die grevinne van Arenborch nyet gepreve-neert en worde met eenen Papist, daerdoor naemaels groote onwil ende moyten soude opstaen.

Conclusio ¹⁾.

Is met meesten stemme besloten, dat die naeste synodus sal wutgeschreven worden by de kercke ende classe van Delfft.

[ende was onderteekent

HENRICUS CORPUTIUS, praeses synodi.

VALERIUS TOPHUSANUS, assessor.

HENRICUS CAESARIUS, scriba.] ²⁾

Swaricheden, aen de kercke ende classe van Dordrecht overgesonden ende bij deselve ten deele voorgestelt om daerop te delibereren in den particulieren Suijd-Hollantschen synode, die in de stad Schoonhoven sal gehouden werden den 14 Septembris 1579 ³⁾.

[art. 1] ⁴⁾.

Dordrecht ⁵⁾. Of men eenich middel ofte raed sal weten om den schadelicken twist, in de kercke van Leijden opgestaen, neder te leggen. Ende de broederen sullen geadverteert zijn, dat de magistraet van Leijden haer Justificatie heeft in druck gegeven ende aen allen steden in Holland uijtgesonden, daerom te eer ⁶⁾ hierop moet gedacht zijn.

[2.]

Briel. Hoe men procederen ende handelen ⁷⁾ sal met een dienaer des woords, die sonder advijs van zijne classe ende sonder behoorlick

¹⁾ »Conclusio» ontbr. in M, die daarvoor in de plaats heeft »24». ²⁾ Dit tus-schen [] geplaatste komt alleen voor in M. In al de andere codd. ontbr. de namen der onderteekenaars. Onder deze namen staat in M nog het volgende: »Anno 1580 en is geen particulier synodus in Suijd-holland gehouden geweest, alst blijkt uijt de acten des jaers 1581 art. 2.» ³⁾ In plaats van dit opschrift hebben L en N: »Gravamina, die in den sijnodo van Schoonhoven gebracht ende verhandelt sijn a^o 1579». Het geheele toevoegsel ontbreekt in K (eveneens in I). Het is overge-nomen uit M, waar het geplaatst is vóór de acta. In L en N volgen de grava-mina op de acta. ⁴⁾ De articuleering is overgenomen uit L en N. ⁵⁾ De margi-nalia bij deze gravamina ontbr. in L en N. ⁶⁾ »te eer» ontbr. in L en N. ⁷⁾ »ende handelen» ontbr. in L en N.

verlof zijner kereke in een ander kereke ende classe hem begeven heeft; hoe men oock met de kereke sal handelen, die sulcken dienaer ontfangt, ende hoe men voorttaen sulcke onordeninge voorcomen sal mogen.

[3.]

Delft. Wat een classis doen sal, wanneer se om gewichtige redenen ende oorsaecken wil een dienaer uijt zijne kereke elders transfereren ende oversetten ¹⁾, mits een ander bequaem man in zijn plaetse stellende ende de kereke, geen reden noch oorsaecken aennemende, haren dienaer niet missen noch ontberen wil.

[4.]

Goude. Op middelen te dencken, dat de dienaers des woords beter betaelt worden, opdat se haren dienst niet alleen op de dorpen maer oock in de steden niet gedwongen en werden door nood ende armoede te verlaten.

[5.]

Dordrecht. Hoe men de weduwen ende weesen van predicanten ten besten sal mogen versorgen.

[6.]

Dordrecht. Of het niet raedsaem en sal zijn den heeren Staten ende oock den Rade van Holland een supplicatie over te geven, tenderende ten eijnde dat de onordeninge, tegens Gods heijlige geboden overhand nemende, met goede ordeninge ende executie derselver wechgenomen mogen worden.

[7.]

Dordrecht. Hoe men de scholen allesins sal mogen redresseren.

[8.]

Dordrecht. Te spreeken aengaende de repartitie van de steden ende plaetsen in Holland, die bequamelick met predicanten souden mogen bedient worden volgende de brieven der heeren Staten, aen alle classen uijtgesonden, indien tselve soo lange uijtstel sal connen lijden.

[9.]

Dordrecht. Hoe men ten besten bevorderen sal, dat int werck gestelt worde, tgene dat particuliere personen tot bevorderinge der kercken

¹⁾ »ende oversetten” ontbr. in L en N.

in den generalen synode opgelegjt is, als onder andere die oversettinge van de Harmonie op de evangelisten ende diergelijke ¹⁾).

Volgen noch andere punten, bedacht na het uijtschrijven des voorsz. synodi.

Of het niet oorboorlick sal zijn, dat men in eener ijegelijker classe ende synode particulier een of twee personen sal deputeren, dewelcke alle voorvallende saecken des classis aen den synode respective sullen uijtrichten, classem ende synode of eenige daeruijt vergaderen, ist nood, ende voort opsicht hebben sullen, dat een ijegelijk zijn ampt doe, oock soo swaricheyt viele tusschen eenige dienaren, ouderlingen ofte ijemanden in zijne kercke, tselve christelick ende opt aldereerste neder te leggen, ende hoelange deser tijt ende extraordinaren dienst dueren sal.

Of het niet genoeg en sal zijn, om costen te sparen, uijt elke classe twee totten particulieren synode te senden.

Hoe men de excommunicatie geschicktelijckst doen sal mogen ende de boetveerdige weder opnemen.

Of men de overheijt van de plaetse ende de kercke, daer de particuliere synode gehouden sal worden, niet en sal te voren adverteren, eer men die uijtschrijft.

Of eenich middel soude mogen zijn om nuttige boecken te drucken.

Of een ijegelicke kercke hare armen niet schuldich is te onderhouden ende hoe men verhoeden sal connen, dat de kercken sooveel met reijsgeld der lidmaten over ende weder reijssende niet beswaert en werden.

Aengaende de attestatien, die eenige vercrijgen om daermede te gaen bedelen, welcke oock geen lidmaten zijn, of men de kercken dat niet en behoort af te slaen ende den politicis te bevelen.

Te gedencken des studiosi ÆGIDI NOTHÆI SWERTENSIS, die recommandatie gebracht heeft van de professoren te Leijden.

Te gedencken heer ADRIAENS in Mijnsheerenland, soo het voornemen des classis niet voort en ging, wat remedie men dan ter hand soude mogen nemen.

Of men aen de heeren Staten ofte opsienders der academie te Leijden sal solliciteren, dat professores theologiae daer gestelt worden, die in de leere ende confessie onse kercken toegedaen zijn.

¹⁾ »diergelijke» hieronder hebben L en N »Finis». Het nu volgende toevoegsel van »andere punten» komt alleen voor in M.

ANNA JURIAENS, wed. HERMANNI GELDORPII, die ondert cruijs in vele steden in Holland heeft geleert ende oock een tijtlang voor XII jaren te Amsterdam ende in de laetste troublen te Delff, ter Goude, te Abbenbrouck ende eenige mael te Dordrecht, heeft aengesocht om eenich onderhout.

De broederen hebben geantwoord, dat noch geen onderhout voor der predicanten weduwen gestelt is, ende sooveel dese weduwe aengaet, en weten de broeders niet, of die weduwe nood heeft, te meer nadien sij thijen pond van den Staten ontfangen heeft. Is ooc van den broederen geseijt, dat sij haer eygen sins uijt den lande getogen is.

Opschrijven der brieven, zegelen ende bestellen derselver.

Te gedencken des dienaers te Meerkkercken, Noordeloos, Goudriaen.

[Missive van de classis Delft aan de synodale classis Dordrecht om aan te dringen op het bijeenroepen der particuliere synode van Zuid-Holland] ¹⁾.

Genade ende vrede door J. Christum.

Eersame, discrete, lieve broeders in den Heere Christo.

Alsoo het in den synodo, laestmael in uwer stad gehouden, goedgevonden is, dat ten minsten alle jare een particularis synodus ende bijeencomste sommiger bijeengelegen classen gehouden werde, ende nu een gantsch jaer van den Dordrechtschen synodo gegaen is, ende ons geen swaricheden en gebreecken, dewelcke in den meerder versamelingen af te handelen staen ²⁾, soo is in onse classische vergaderinge goedgevonden, dat men arbeijden sal, dat met den eersten sulck eene meerdere tsamencomste ofte synodus particularis gehouden werde. Ende alsoo het van den synodo der kereke van Dordrecht opgeleijt is den tijt ende plaetse des particularen synodi van Suijd-Holland te bestemmen, aen dewelcke men oock alle swaricheden overschrijven sal, soo hebben mij de broeders opgeleijt dit haerluijder advijs ende oordeel U.E. over te schrijven, ten eijnde dat gij terstont in der saecke moecht voortgaen. Ende soovele de swaricheden aengaet, die in onsen classe souden mogen zijn, hebben wij den broederen niet sonderlinex te verwittigen. Doch nademael de swaricheit van Leijden noch niet wechgeleijt is ende mogelick wel van

¹⁾ Copie van deze missive komt alleen voor in M en is daar geheel vooraan geplaatst. ²⁾ Hierop zal nog hebben moeten volgen: »zijn voorgekomen» of iets dergelijks. Dit ontbr. echter in onze copie.

noode wesen sal int corte door een generale vergaderinge (soovele ons mogelijk is) daerinne verder te remedieren, soo sal daarvan oock wat te handelen zijn. Oock mede sullen eenige andere classes misschijen ijert voor te stellen hebben. In summa, de ordinantie sal daerdoor onderhouden werden, in dewelcke wij allegader hebben geconsenteert, ende de broeders bij malcanderen comende sullen van saecken, die den gantschen particulieren synodo aengaen, handelen mogen. Die van Noord-Holland (na dat wij verstaen) hebben hare tsamencomste al gehouden. Die van Rhijnland ende Cermerland etc. sullen oock (achten wij) haer devoir daerinne doen etc.

Eersame, seer lieve ende weerde broeders in den Heere, de almogende, goede Godt wil u. l. door zijnen H. Geest verstercken ende uwen getrouwen arbeid segenen ende gebenedijden. Uijt Delft desen 19 Julij a^o 1579.

Onderstont

de al u. l dienstwillige medebroeder ende dienaer
ARENT CORNELISSZ, uijt den name des classis.

Het opschrift was: Den eersamen ende vromen HERMANNO HERBERTS, getrouwen dienaer des woords Gods tot Dordrecht, mitsgaders anderen dienaren ende opsienderen derselver kercke.

Tot dese synode waren beschreven 24 personen.

Den request an die magistraten der steden van die saeck te Leyden ¹⁾.

Eedele ²⁾, eerweerdige, voorsienige, zeer discrete, gonstige heeren! Wy dienaren des woorts ende ouderlingen in der christelicken gemeenten alhyer, mitsgaders wy dienaren des woorts, buijten der stadt in der classe van den Bryl dienende, verstaen hebbende, dat u E.E. by de heeren magistraten der stadt Leyden owergesonden ys haere E.E. Justificatie in den twist, welcke in de kerckenregieringe te Leyden voorgefallen ys, so en hebben wy (nadien wy die gesien ende gelesen hebben) nyet connen laten u E.E. een advertisement ende ootmoedige bede daerower over te geven. Wy hadden wel verhoopt gehadt, dat dese schadelicke twist opt aldereerste ende stiltste door die voorsichtige wysheyt ende christe-

¹⁾ Dit request komt alleen voor in K. Een meestal zakelijk uittreksel er van vindt men in I onder het opschrift: »Het advertisement, daarvan art. 11 gesproken wort, was hierby gevoegt, doch alsoot lang is, heb ickt niet uitgesch., dan alleen tvoornaemste». ²⁾ In marg. »Siet boven artic. 11''.

licke autoriteyt myner E.E. heeren der Staten deses landes ternedergelecht ende gesopijert soude syn geweest ende also die saecke stilleken gebleven soveel moegelijk by degene, die daeraff kennisse behooren te nemen, ende daermede aller werelt mondt gestopt geweest, maer wy sien nu tot onser grooten bedroeffnisse ende hertenleet, dat die twist wasset ende die gequetste gemoeden van beyde syden meer ende meer verbitteren ende (soals te besorgen ys) meer sullen verbitteren, dewyle door een schriftelick process in klaeg ende wederclaege, antwoord ende anders, wat an d'een oft d'ander sijde voorgebracht ys ende soude mogen worden, dese saecke compt in kennisse van den gemeinen man, die geen onderscheit ende oordeel van saecken en heeft ende wiens ampt ock nyet en ys sulcke saecken te beteren, welke tusschen die magistraet ende kercke ende tusschen die kercke ende haere dienaren opgestaen ys ende nu voor die heeren Staten ende Rade van Hollandt ongedecideert ys hangende, welck wij hertlick gewenscht hadden verhoet te syn, gelyck ock naemhafftige personen daerower gearbeydt hebben, dat die schriftelicke justificatien gesupprimeert ende nyet an den dach gegeven souden worden. Want dat de fauten, die gecommiteert moegen syn staende desen twist, by d'een oft d'ander partye [ont]deekt syn oft souden worden dengenen, diet nyet an en gaet ende die nyet helpen en connen, tendeert nyet ten goeden maer tot meerder schade, blamatie ende verderven ende noch meer sal, wort hyerinne nyet geremedijeert. Ende howel voorgaende arbeyt ende neersticheyt, tot noch toe hyerinne gedaen, nyet en heeft geholpen, so dunckt het ons nochtans (onder correctie) noch tyt, dat men dese schadelicke wonde opt allereerste met bequame plaesteren arbeide te genesen, eer sy erger wort ende meer verfuijle. De heeren der magistra[et te] Leyden bekennen in de voorschreven Justificatie opentlick, dat sy de religie (welcke frije exercitie by syne Excellentie ende den heeren Staten van Hollandt ende Zeelandt ys geconsenteert ende geordoneert) voor puer, suver, eenvoudich ende oprechtelicken Gereformeert houden ¹⁾ ende kennen, gelyck ock dat de waerheyt ys ende genoegsaem met die heylige schriften bewezen can worden, soals men daertoe altyt bereyt ys geweest ende noch ys om daermede den wederspreeckeren den mont te stoppen. De heeren die magistraet bekennen ende protesteeren ock, dat sy noyt van wille oft meyninge geweest en syn noch alsnoch en syn de discipline oft kerckelicke straffe ende tucht wech te nemen ofte te nyet te doen, maer, gelyck sy dieselve achten ende kennen als eenen nodigen bandt ende verknoppinge, daermede het kerckenregiment in syn geheel ende wesen wort gehouden ende bestendich blyfft, dat sy also verstaen ende willen

¹⁾ Voor dezen regel staat in margine »N.B.»

datselve in behoorlicke oeffeninge gebracht worde, gelyck sy tevreden syn ende hen aanbieden de hant daeran te houden etc. De magistraet van Leyden verclaert oock in de voorsz. Justificatien in verscheyden plaetsen, dat hetgene, dwelck sy in deser saecken hebben gedaen, geschyet ys om den twist te blusschen, vrede in der kercken ende rust onder haere borgeren te maecken etc. Vermaent ende biddet oock de magistraet van Leyden aent eynde van die Justificatie alle christelicke herten, dat sy God den almogenden Heere met een ootmoedigen geest bidden ja verbidden willen, dat die van Leyden, behouden een ijegelyck syn autoriteyt, vereenicht mogen worden ende gestadelick in eendracht volhardten etc. Nadien dan E.E. heeren, der heeren magistraet van Leyden meyninge sulcke ys, als sy verclaren voorverhaelt, ende gelyck te hopen ys, dat sy deselve haere meyninge in effect ende metterdaet sullen bewysen, so dunckt ons (onder correctie), dat deser saecken wel een eynde te fynden sal syn Want dat de gemeene Gereformeerde kercken in de voorschreven Justificatien oblique genoteert worden, alsoft sy souden begeren te herschen ower die magistraten ende eenen nyeuwe tyrannie ower die conscientien inne te voeren, dat verantwoord hemselven genoeg ende en sal sulcx nemmermeer gefonden worden. Ja U E.E. als alle andere magistraten in Hollandt syn genoegsaem geïnformeert, dat in onse kerckenbedieninge noch wy noch andere kercken eenige heerschappie ower die magistraet noch tyrannie ower die conscientien voortgesteld en hebben, maer hebben ter contrarien ons der magistraet onderworpen ende die vryheyt der conscientien altyt voorgestaen, met vermaninge dat een ijegelyck die voor God den Heere (eenen kenner aller herten) vrijen souden Wy en weten oock geen exempel ter contrarien, dat meer ys die schriften, van wegen des synodi (in Maio lestleden in den Hage vergadert) den heeren Staten owergegeven, die kercken hyeraff genoeg ontschuldigen ende bysondere het onderscheyt tusschen die politische ende kerckelicke regieringe. Is al doen schrifttelick ende mondelinck opentlick verclaert, dat alle kerckendienaren ende kerckelicke personen hun bekennen der politischer owerheijt met lyff ende goed onderworpen, alleen wtgescheyden die vryheyt der conscientien Daeromme het dan onnodich van der gemenen Gereformeerden kercken wegen eenige verantwoordinge aengaende dese beschuldigingte te doen als van een saecke, die een yegelyck anders te syn genoeg bekendt ys, die wt menschelicke affectien meer als anderssins in de voorschreven Justificatien gebracht te syn apparent ijs. Syn doch wy voor ons (als wy oock nyet en twiffelen van anderen Gereformeerden kercken) bereijt ons altijt desen aengaende particulierlyck voor U.E.E. ende oock voor die heeren Staten te purge te stellen ende te beteren, so ijert by ons misgrepen ware, des wy hopen men nyet beynden en sal. De ordonantie

ock van de kerckelicke bedieninge, gemaect te Dordrecht in den synodo, (door consent ende welbelieven van sijn Excellentie ende van die heren Staten beropen) ys also oprechtelick ende discreetlick gestelt, dat wij meynen, dat die steden in Hollandt (diewelcke die, volgende der heren Staten bevel, gevisiteert hebben) daerinne nyet oft immer nyet, dat van importantie soude syn, te culperen befonden en sullen hebben. Maer oft daerinne yet ware, dat onordeninge oft twist soude schynen te mogen innebrengen, oft daerdoor misverstandt tusschen die politische regeringe ende kerckelicke bedieninge soude mogen voorfallen (des wy tot noch toe nyet gemerckt en hebben, maer befonden dat die kercken J. Christi dese naeste seven jaren op sulcken maniere vredelyck synt geregiert ende den magistraten geen orsaeck van offensie gegeven), so ist van der Hollandschen kercken wegen, doen die ministri in den Haege vergadert waren, mynen heeren den staten verclaert, dat men, op sulcke swaricheden gehoort, wt Gods woort ende andersins genoegsam bericht doen, ook orsaecken verhalen wilde, waeromme sulcks ofte sulcks eerlickst, bequamelickst ende ordentlickst angesien ys, dwelck indient den heren Staten ofte hare E.E. gedeputeerde naer rype erweginge nyet genoeg en dede, men alsdan de andere gefoeglickste maniere tot Gods eere, ruste ende vrede beyde der policij ende der kereken soude mogen volgen, daermede immer die kerckendienaers oervloedelick hebben verclaert, ho bescheidenlick sy onder de gehoorsaemheyte der magistraten particulyer, der heeren Staten ende syne princ. Excellentie God den Heere na synen woort ende ordeninge wilden dienen ende haren kerckendienst betreden, also dat sy met hoeren dienst der magistraet ende owerheyte die handt soudon bieden, dat sy dienaers selve ende die tohoorders door Gods woort in hoere conscientie beweecht des te gewilliger behoorlicke gehoorsaemheyte der macht van God gestelt soudon bewijzen, ende dat oock de magistraet ende owerheyte door hoere christelicke regeringe, beschuddinge ende bescherminge de handt soude bieden der kerckelicke bedieninge, opdat (nadien sy hoere macht van God heeft ontfangen ende hoerselven oock gerne als een litmaet in syner kercken behoort te laeten fynden) die kercke Godes vreedsaemlick ende met aller stichtinge moege opgebouwet werden. In sulcke maniere dan die kercken dienst blyvende in syne limiten onder de gehoorsaemheyte der owerheyte, so soudon ontwyfelick beyde de politische ende kerckelicke regeringe met malcanderen in goeden vrede staen sonder een den anderen te beletten ende nochtans tot eene gemeine end arbeyden, dat God de Heere door die regeringe van d'een ende door den dienst van d'andere geeert ende synen heyligen naem gepresen soude mogen worden. Affgeslagen also in dese Justificatie tgene, daermede die magistraet van Leyden scijnt de gemeine Hollandsche Gereformeerde kercken te beswaren, dwelck vooren

genoech beantwort ys oft sal worden, ist noet ende (dwelck den twist te Leyden nyet an en gaet, om welckes twistes wille alleen de magistraet te Leyden de handt an die kercke gelecht heeft om vrede te maecken, so sy selve bekent ende vooren verhaelt ys) so en soude in desen anders nyet nodich sijn, als dat de beschuldigingen particulier, die op PETER CORNELISZ ende andere personen in de Justificatien gestelt syn, ende daertegens wat deselve ower CASPAR COELHAES ende syne adherenten te clagen hebben, verhoort worden te beyden syden ende daernae geexamineert, oft het remedie, dwelck die magistraet gebruyckt heeft om vrede te [maec]ken, tot vrede bequaem sy geweest, oft geene onschuldige personen daermede en syn beswaert, [ende] entelyck oft de kercke Christi te Leyden, welke met den twist hoerer dienaren nyet beh[oert ver]cort te worden om d'eenen partije oft d'andere te belijven, hoor soude moeten onderwerpen [aen die] dienaren, ouderlingen ende diaconen, daer sy geen hert ofte affectie toe en dragen. Wy sien [dese] saecke an, so se gestaen heeft, do sy in Maio lestleden voor die heeren Staten ys gecomen. Heeft yemandt syne hooge oft onderowerheyt daernae inobedient geweest oft yet gedaen, dat strafflyck ys, dat en begeren wy nyet te verantwoorden noch aen d'een noch an d'ander syde, als ock nyet wat te foren particulierlick by d'een oft d'ander partye misgrepen soude mogen syn. Want wy begeren schuldt te geven, die schuldt te hebben befonden sal worden. Syn se ock in der kercken bedieninge, dat sy sowel als andere hore politische straffe oft ecclesiastique censure dragen sullen, so behoren sal Maer wy nemen consideratie op den standt der magistraet ende der kercken te Leyden, ho dat (de magistraet by hoere autoriteyt blyvende nae horen begeren) de kercke in vrede gestelt soude mogen worden. Dat de particuliere accusatien ende defensien gehoort ende recht gegeven worde, die recht heeft, ys wel billick. Ende nae de legitime cognitie der saecken souden alle diegene, die desen twist aengaet, schuldich syn hun daernae te regulieren, maer owermits de cognitie vertrocken wort ende mogelick nyet haest int werck en can gestelt werden, om dieswilen myn heren Staten met velen gewichtigen landsaecken bekommert sijn, so dunckt ons E. E. heren (onder correctie), dat een corte wech tot vrede der kercken te Leyden ende vereeniginge met de magistraet aldaer soude gefonden worden, als namelick, nadien de magistraet approbeert beyde de Gereformeerde religie ende kerckelicke discipline, ock geensins deselven wechnemen oft te nyet doen wil, so voor verhaelt ys, so hopen wy, dat hoere E.E. wel alleleens sal syn, wie den dienst des goddelicken woorts, ouderlinckschap ende diakenampt bedienet, wanneer tselve vredsaeamyck, getrouwelick, godsalichlick ende stichtelick geschiet, dat sy daeromme wille toelaten ende daertoe geinduceert moge worden (om vrede by provisie te maecken, onvermindert nochtans haer autoriteijt) also het nyet

raetsaem soude mogen syn, dat P. CORNELISZ wederomme in synen dienst gestelt soude mogen worden tot offensie der magistraet, dat also CASPAR COELHAES ten minsten van sijnen dienst gesuspendeert worde ende die twee andere dienaers, JAN HALLE ende LUCAS HESPE, die alle beyde (so die kercke elaget) onordentlick in de kercke comen syn, op hoere dorpen gestelt oft andere dorpen, die vacieren, daermede versien worden, ter tyt ende wijlen toe legitime cognitie van der saecken bij mijnen heren den Staten sal genomen syn. Dat insgelijcx de litigieuse ouderlingen ende diaconen sulle staen ock tot cognitie toe, ende dat daerentusschen een onpartij-dich dienaer wt een andere kercke by adwys van de magistraet tot Leyden ende van die kercke tsamentlick beroepen worde, diewelcke daertoe arbeiden sal, dat ditmael (owermits die kerckenregeringe geturbeert ijs) by meeste stemmen aller manspersonen, litmaten der kercken, een nyeuwe ouderlinckschap ende diaconie vercoren, der magistraet gepresenteert, daernae der kercken voorgesteld ende (indien geen contradictie en falt) geconfirmeert worde, welcke ouderlingen ende diaconen dan legitime met volcomen consent der magistraet sullen ontleenen wt anderen kercken oft bij provisie beroepen twee oft meer andere vreedsame ende bequame dienaers, die de kercke met den nieuwen ouderlinckschap ende diaconie bedienen sullen, ter tyt toe die questieuse twist ordentlick ende legitime erkent ende beslicht sal syn. So behout de magistraet van Leyden haere autoriteyt ende en wort CASPAR nyet meer vercort als P. CORNELISZ, gelyck ock nyet vercort en worden die andere twee dienaers, die weder op hoere dorpen comen oft anders by provisie versien sullen mogen worden, ende en sullen ock nyet vercort worden die tegenwoordige ouderlingen ende diaconen, welcke wel blijde sullen syn, dat sy also wt den twist comen. Ende entelick sal gantse versoninge by provisie tusschen die magistraet ende kercke geschiet syn ende sal die kercke in goede eenicheyt ende vrede wederom floreren. Daertoe sal dese grote ergernisse nyet alleen van der stadt ende academia te Leyden (derwelcker die twist ock grotelick schadet) wechgenomen syn, maer sal velen vyanden der waerheyt ende des landes (die door oneenicheyt gestercket worden ende orsaek nemen hen te verblyden ende te lasteren) haere hope ende calumneeren ontnomen ende hun den mont gestopt worden, welck groot goet also lichtelick te wegen te bringen sal sijn. Ende sullen mijne heren tot verclaringe van desen verstaen, dat het een groot onderscheyt heeft met politische regeringe ende kerckelicke bedieninge. Het can wel een owerheyt syn, die van God gestelt ende gewapent ys met wetten ende sweert om daermede gehoorsaemheyt, ist nyet met willen doch met onwillen ende wt vrese, te wegen te brengen ende dit al, howel sulcke owerheyt van den meestendeel der ondersaten nyet gelieft en wort noch bij denselven angenaem en ys Maer met den kerckendienst

staet het al anders. Want deselve nyet profijtlick en can syn, als de dienaers den toehoorders nyet angenaem syn noch hore dienst van wegen der conscientien aengesien ende gevolcht wort. Oorsaeck de dienaers en hebben geen wtterlyck gebieden owert lichaem maer alleen eene geestelike bedieninge ower de sielen, welcke met Gods woort, wtrichtinge der sacramenten ende bedieninge der disciplyne geleert, onderricht, getroost, gestercket, vermaenet ende gestrafft worden, dwelck al te samen geen plaets en heeft van sulcken dienaren, die nyet angenaem en syn noch van hores dienstes wegen worden gerespecteert. Daeromme al ware CASPAR COELHAES onschuldich ende die twee andere dienaers mitsgaders die ouderlingen ende diaconen legitime beroepen ende als van Gods wegen (dwelck mediate per ministerium geschiet) in hoer ambt gestelt (an al hetwelcke groot twijfel ys ende dwelck de decisie der saecken be- wijsen sal), so en soude nochtans harer aller dienst nyet profyttlick connen syn, solange de kercke nyet gepersuadeert en ys ende owertuycht met legitime cognitie van die onschuldt CASPARS ende ordentlicke beroepinge der anderen. Ende om dieswille de conscientie also een teer dinck ys ende met persuasie wt Gods woort gelejdet ende nyet gedwongen wil sijn, daaromme is het by veelen politischen christelicken regenten wel ingesien ende owerlecht, als twist in een kercke tusschen dienaers opge- staen was, anhanck ende offensie te bejden syden gemaectt ende ge- schyct, dat sy dan, om vrede te maecten in der kercken, oft bejde die- naers affgesteldt oft op andere plaetsen nae exigentie der saecken ge- transferiert hebben ende van malcanderen gescheiden. Het geschiet wel, dat ock tusschen dienaren, die anders vroom ende redelick syn, een simulteyt ende twist ontstaet ende dat sy nyet te samen en connen (als wy ock exempel hebben in die apostolicksche schriff{ten} tusschen Barnabas ende Paulus, Act. 15, vs. 39), welcke dienaers nochtans besondere in andere plaetsen wel stichtelick ende met grooten profyt horen dienst soudén mogen betre[den]. Het dwelck toecompt, dat hare complexie ende maniere van leven (als veelmaels geschiet), [nyet] owereen en comt. Het ge- schyct ock, dat diegene, die hem eenmael vergrepen heeft, met schade, schande ende veranderinge geleert synde, syne saecke beter bedenckt ende daerna op een ander plaetse hem trouwelick draecht, ja des soveel te meer hemselven sorchfuldelyck bewaert, als hy syn schwackheyt be- kent ende verhoedet, dat hy nyet weder en falle, waerwt verstaen can worden, dat die veranderinge somtyts goet, ja nodich is. Maer als men na gemaecten anhanck ende gegevene offensie den eenen van den twisters houdt [in den] dienst ende den anderen affstelt sonder den an- hanck ende geoffenseerde, die met den affgestelden houden, te onder- richten ende te owertuygen, dat den affgestelden recht ys geschiet (als tot Leyden voor decisie van der saecken nyet geschien en can), ho can

dan daer vrede syn, daer die offensie ende partijsschap blyfft, daer die conscientien nyet gedwongen maer geleydet connen worden, daer entelick d'een partye glorieert, dat sij tot haren vermeten gecomen ende d'ander bedroefft ys, dat sy tot haeren voornemen nyet comen en can? Waaromme nyet beter en ys om vrede te maecken als beyde partyen gelyck te doen, immer tot cognitie toe van der saeken. Also heetff paltsgraeff FRIDERICK, den derden des namens, door raet PHILIPPI MELANTONIS beyde contenderende partyen HESHUSIUM ende KLEBITIUM affgesteld ende der kercken van Heydelberch vrede gemaect. Desgelycken ys geschiet in de kercken te Norwitz in Engelandt, daer ISBRANDUS, THEOPHILUS ende ANTONIUS affgesteld ende op andere plaetsen, daer sy met frucht gedient hebben ende dienen, getransfereert syn. Sulcx ys ock corts voorgaende jaren te Lubeck ende tot Rostock geschiet. Ock ter Gowde, daer beyde dienaers affgesteld ende door beroepinge twijer neuwer dienaren die kercke vrede heeft. Dat exempel der stadt Dordrecht ys ock wel bekend. E.E. heeren, wy dragen U.E.E. dese saeck familierlick voer ende cortlick, hopende dat U.E.E. de saecke neerstelick insien sullen ende voor uwe deel ende ock mede als een van den litmaten der Staten deses landts daerinne trouwelick, voorsichtelick ende neerstelick arbeijden sullen, dat dese twist te Leijden, (die so schadelick der kercken ende lande ys ende die der beyden der kercke ende lande vijanden een groten hoop geefft om tot horen vermeten te comen oft immer de kercke Christi ende dit landt hyermede te crencken) opt allerbeste ende gevoegeligste wyse moege ter neder gelecht worden, so U.E.E. in uwen rade met den anderen heren Staten sullen befynden. Want wy U.E.E. hyerinne nyet voorschryven en willen, maer alleen die saeck een weinich hebben ontdeckt, owermits U.E.E. die Justificatie owegesonden was, opdat U.E.E. geen voorordel ower die kercke annemen en soude, ende hebben daerby (onder correctie van beter verstaende) onse adwys gestelt om ten ende te comen, dwelck U.E.E. by derselver eygen oordeel ende die andersins by den heren Staten innegebracht ende voorgesteld sullen mogen worden, wijsselick sullen weten te owerwegen ende te volgen hetwelk beste dient, nyet alleen tot wtterlijcken vreed maer ock tot grootmaeckinge des h. naems Godes ende tot vorderinge syner kercken. Bidden also ootmoedelick, dat U.E.E. de behulpzame handt der bedroeffden kercken Christi wilden reichen ende ons adwertissement ten besten annemen, gelijk alst ten eeren Gods ende tot beforderinge des vredes geschyet ys, dwelck doende U.E.E. wel ende Godt den Heere eenen angenamen dienst doen sullen. Wij en twijffelen ock nyet, de heeren de magistraet te Leyden (wiens eere, eedt ende autoriteyt wy nyet en begeren in het minste te crencken noch te verminderen) nu meer siende, wat schade dese twist in de poliejje ende kercke ys bren-

gende, ende dat het middel (dwelck sy tot vrede voorgenomen hadden) nyet alleen nyet en heeft geholpen maer die saecke erger gemaect, sullen hun des te gefoehelicker tot befredinge deser saecken laten fynden, dewyle, so sy betuygen, sy Gods eere ende die vrede der kercken willen beforderen Wy voor onse personen, indien wy yet met vermaninge doer Gods woort an die kercke te Leyden ende an alle diegene, die de twist angaet, connen doen, wij willen met aller neersticheyt, getrouwicheyt ende onpartijdicheyt ons daertoe gebruijcken ende bereedt fynden laten.

De almachtige God, een Vader ende orspronck alles goedes, die een God des vredes ys, deselve wille door J. Christum, synen lyewen soon, tot deser saecken genadelyck innesien ende U.E.E met alle diegene, die hyerower handelen sullen, in aller wijsheijt, bescheijdenheyt ende dapperheyt met die cracht synes H. Geestes stercken ende U.E.E in langduerige ende gelucksalige regieringe bewaren. Amen

U.E.E gehoersame ende onderdanige dienaren,
die predicanten ende ouderlingen in der kercke
ende andere predicanten in den classe van den Bryll.